

„Mit tegyünk, ha...”

-sorozat-

SZTE-ÁOK Magatartástudományi Intézet

Szeged

„Mit tegyünk, ha...”

- Sorozat -

Sérülések

A „Mit tegyünk, ha...” sorozat füzetei elsősorban a laikus társadalom tájékoztatása céljából készültek!

Felelős kiadó: Dr. habil. Barabás Katalin Ph.D., egyetemi docens, intézetvezető

Szakmailag lektorálta: Dr. Dienes Zsolt oxyológus szakorvos, szakkönyvíró

Összeállította: Boros István orvostanhallgató, mentőápoló

Szerkesztette: Csatári Péter orvostanhallgató, mentőápoló

© Boros István, Csatári Péter 2008

A kiadvány a Szegedi Orvostudományi Egyetem Fejlesztéséért Alapítvány, az SZTE-ÁOK HÖK és az SZTE-ÁOK Magatartástudományi Intézet közös támogatásával jelent meg!

Szakmai háttér:

Sönke Müller – Memorix – Sürgős esetek ellátása (Simmelweis Kiadó, Bp., 2007)

Sági István – Elsősegélynyújtás - jegyzet (DE-EFK, 2008)

Dienes Zsolt – Sürgősségi ellátás (Medicina Kiadó, Bp., 2002)

Marsi Zoltán, Dr. Mártai István – Elsősegély oktatóanyag 2004. AKG-OMSZ

Országos Mentőszolgálat szakmai protokolljai

Mentőhívás

A Magyar Országos Mentőszolgálat telefonszáma:

104

Sürgős esetben az adott, megfelelő mentőegység gyors elindításához és a hatékony, illetve szakszerű mentés megkezdéséhez elengedhetetlen fontosságú a pontos bejelentés. Számos alkalommal késve ér a mentőegység a helyszínre, mert a bejelentés hibásan történt meg. A bajban a segítséget hívó állampolgár gyakran összezavart, stressz alatt álló személy, aki sokszor nem tudja, mi is ilyenkor a teendő. A bejelentés során nélkülözhetetlen információk az alábbiak:

- ➔ **Köszönés / bemutatkozás**
- ➔ **Mi történt**
- ➔ **Hol történt**
- ➔ **Milyen tünetek észlelhetők**
- ➔ **Hány sérült/beteg van**
- ➔ **Műszaki vagy speciális mentés szükséges -e**

További információk:

- A szolgálatvezetés minden mentőfeladatot egy előre kiállított formanyomtatványra vezet fel. Az ezen található rubrikákat (pl. beteg neve, kora, a bejelentő neve, telefonszáma, stb.) a mentődolgozónak kötelessége kitölteni, mely a laikus számára felesleges időpocsékolásnak tűnhet. A bejelentés során kellő türelemmel legyünk erre is tekintettel.
- A bejelentés során a legfontosabb információ az, hogy **mi történt**, és hogy **hol történt**. Ezek helyes bediktálására mindig ügyeljünk!
- A helyszín pontos megadása a gyors mentés kulcsa. Minden esetben tehát törekedjünk a helyszín minél egyértelműbb megnevezésére. Ez leggyakrabban közterületen okoz problémát, ahol nincs sem utca, sem semmilyen épület. Ilyenkor is igyekezzünk a helyszín pontos megadására. Nem egyértelmű esetben, vagy nehezen leírható helyszín (pl. erdő) esetén mondjuk el, hogy honnan lehet a legkönnyebben megközelíteni azt, majd lehetőleg menjük a mentő elé, várjuk meg őket és jelezzük nekik.

Nyílt mechanikai sérülések

Felületes, hajszáleres vérzés:

A *hajszáleres vérzés* az egész sebfelületre kiterjedő, általában nem túl erős, jellegzetesen gyöngyöző vérzésforma.

Ellátása: **FEDŐKÖTÉS**

Vénás vérzés:

A *vénás vérzés* a megsérült vénából jól követhetően egy nagyobb nyílásból ered, folyamatos, sötétén vérző, egyenletes, estenként nagy vérvesztéssel járó forma.

Ellátása: **vénás NYOMÓKÖTÉS**

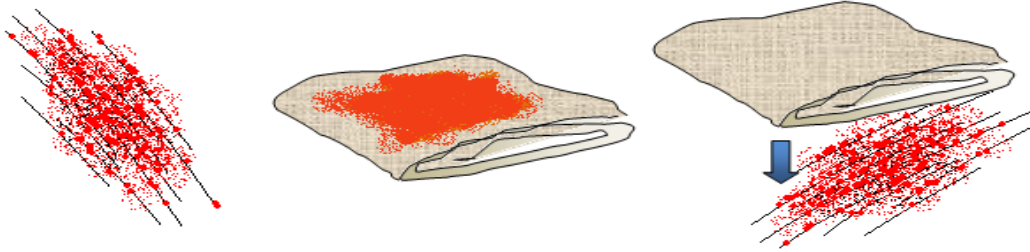
Artériás vérzés:

Az *artériás vérzés* – a gyors vérvesztés miatt – a legveszélyesebb forma. A sérülésből a szívciklusnak megfelelően lüktetve, spriccelve élénkpiros vér távozik.

Ellátása: **artériás NYOMÓKÖTÉS**

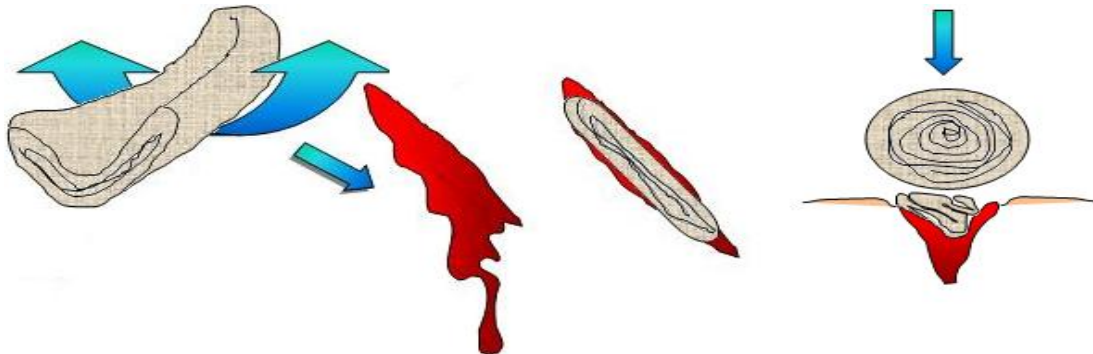
Fedőkötés: A seb ellátása során jódos fertőtlenítést követően a sebet az azt teljesen betakaró steril mull lappal fedjük, majd ragtapasszal vagy szükség esetén néhány pólyamenettel rögzítjük.

A jódos fertőtlenítés során a jódtinktúrával a sebbe nem szabad menni, azt csak a seb-
széleknél szabad körkörös lefertőtleníteni. A Betadine-os fertőtlenítők rákerülhetnek
a sebre, így azt a fedő mull lapra is felvihetjük.

Vénás nyomókötés:

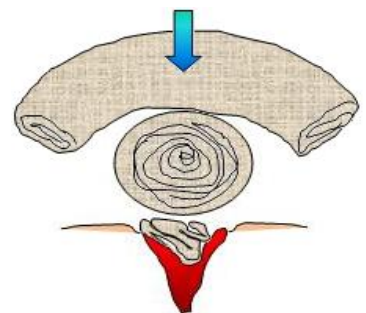
- a beteget lehetőleg fektessük
- a vérző testrészt helyezük magasra (a szív vonalánál magasabbra, pl. a sérült kart emeljük a sérült feje fölé)
- a sebet sterilen kitamponáljuk
- alkalmazzunk nyomókötést: a steril fedésre helyezünk nagyobb gézpólyát, és azt egy másik gézpólyával szorosan rögzítjük a vérző felszínre

Fontos: Vénás vérzés során ne alkalmazzunk szorító kötést!

Artériás nyomókötés:

- a beteget lehetőleg fektessük
- a vérző testrészt helyezük magasra
- az artériás nyomáspontnál* az artériát a csonthoz szorítjuk
- a sebet sterilen kitamponáljuk
- alkalmazzunk nyomókötést
- a gézpólyára szükség esetén gyakran újabb és újabb gézpólyát kell felhelyezni. Ezeket érdemes az előző gézpólyára merőlegesen rögzíteni.

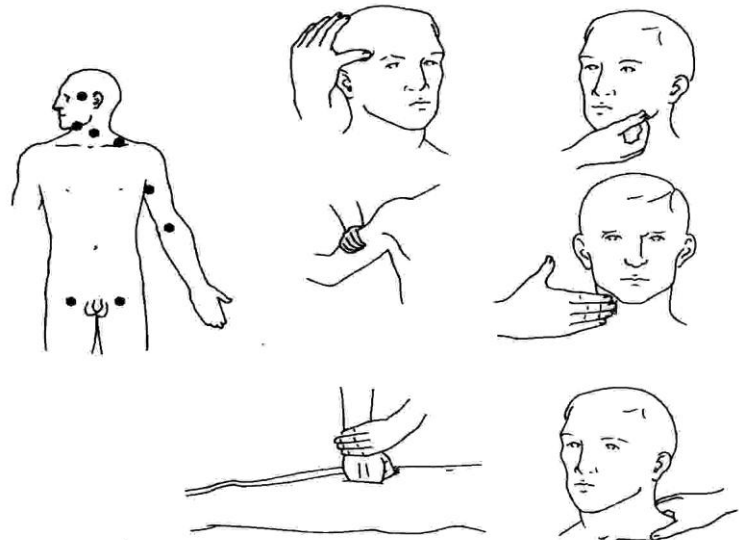

Fontos: Szorító kötés csak abban az esetben javasolt, ha megfelelő segítséget azonnal nem tudunk biztosítani. Ha a kötés átvérzett, ne vegyük le, hanem újabb pólyákkal kössük át!

*: Artériás nyomáspontok és leszorításuk technikája az emberi testen.

Megjegyzés: A nyomókötés felhelyezése során, ha a kötöző pólját tengelye körül megcsavarjuk, akkor erősebb nyomóhatást tudunk kifejteni.

Megjegyzés: Abban az esetben, ha a kötéstől lefelé a beteg zsibbadást vagy érzékkiesést jelez, a szorítást meg kell lazítani!

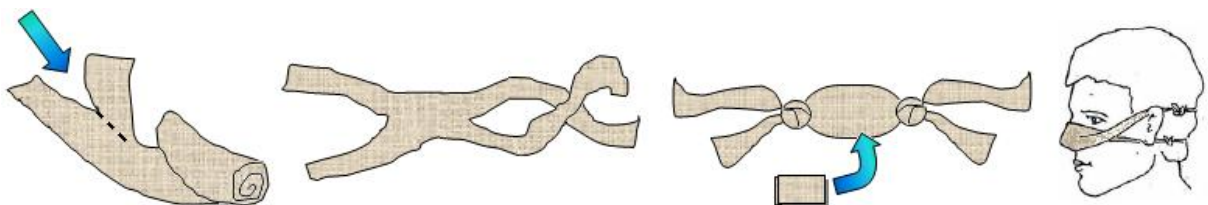

Speciális területek vérzései

Orrvérzés: Az orrvérzés viszonylag gyakran előforduló vérzéstípus, mely létrejöhet magas vérnyomás betegség során vagy az arc sérülése következtében.

Ellátása: **Parittyakötés** felhelyezése

Orrvérzés során ne hajtsuk hátra a fejünket, hanem éppen előre felé, hogy a vér szabadon távozhasson. Érdeemes az orrszárnyakat kissé összenyomni, hogy a vérzés enyhüljön.

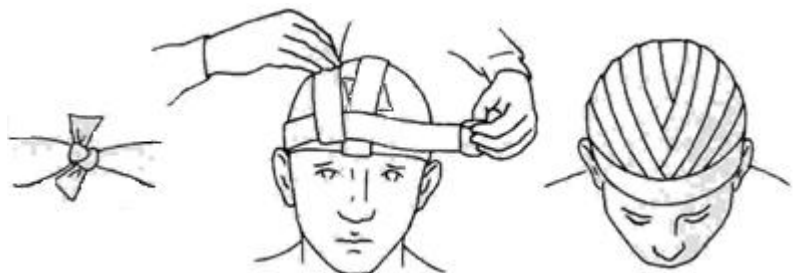

A parittyakötés során egy pólából kb. 50-60 cm hosszú részt levágunk, majd azt két oldalánál hosszában behasítjuk. Az egy-egy oldalon keletkező pólászárakat megkötjük, és az így keletkező középső póláaág részbe steril mull lapot helyezünk. Ezután felhelyezzük ezt a beteg arcára úgy, hogy a mull lap fedje az orrot. A szárakat a képnek megfelelően kötjük. (Az áll sérülésére hasonló kötést fel lehet helyezni).

Vérző fejsérülés: A fej vérző sérülése talán a leggyakrabban előforduló sebesülésforma. A hajas fejbőr sérülései speciális ellátást igényelnek.

Ellátása: **Sapkakötés** felhelyezése

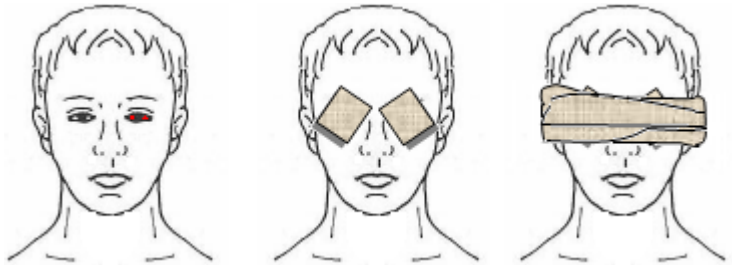
Vérző fejsérülés során először steril mull lappal fedjük a sérülést, majd két pólát összekötünk és az egyiket körkörös, míg a másikat átlósan mozgatjuk. A fejsérültet minden esetben kórházba kell vinni.

Szemsérülés: A szem sérülései viszonylag ritkának mondhatók. Mégis előfordulhat az, hogy idegen anyag bekerülése vérző, maró, stb. sérülést okoz.

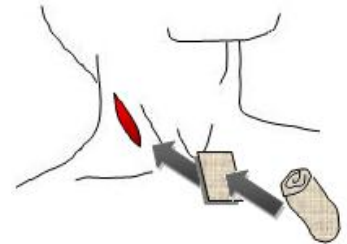
Ellátása: Steril szemfedés (a szemek steril fedőkötése)

A szemek sérülése során minden esetben be kell kötözni mindkét szemet. A szemek ugyanis együtt mozognak és az ép szem mozgatása a sérült szemet is mozgatja. A kötés során mindkét szemre steril mull lapot teszünk, majd azokat gézpólyával rögzítjük.

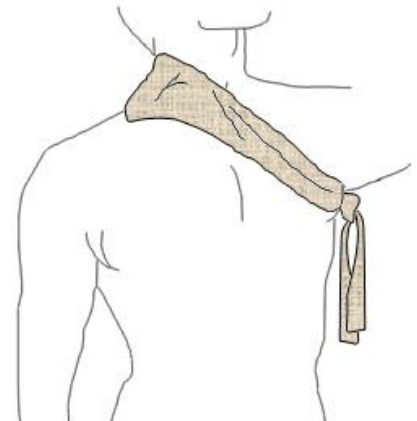
Megjegyzés: A szemben lévő látható idegentesteket (ha lehetséges) távolítsuk el. Érdemes fültisztító pálca segítségével felemelni a szemhéjakat is, olykor ugyanis itt meglepő nagyságú idegentestek is megbújhatnak (pl. üvegszilánk).

Nyaki érsérülés: A nyak ereinek sérülésekor nyomókötés felhelyezése a légutak, illetve az ellenoldali nagy erek elszorítása miatt nem ajánlott, sőt tilos!

Ellátása: Módosított nyomókötés felhelyezése

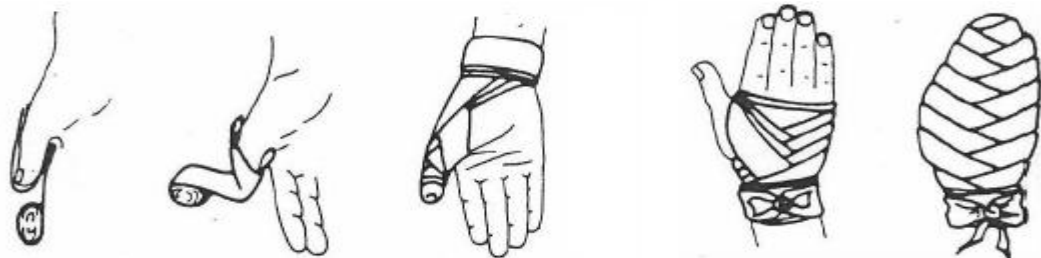
A nyak érsérülését tamponáljuk ki, majd helyezzünk rá gézpólyát. Ezután a kötést az ellenoldali hónalj alatt pólyamennetekkel rögzítjük.

Kéz sérülés: A kezet vagy az ujjakat ért sérülések ellátása speciális kötözési módot igényel.

Ellátása: 8-as vagy kalászkötés alkalmazása kézen

A 8-as vagy kalászkötés általánosan használható kötözési eljárás a test bármely pontján. Lényege az, hogy a pólyamennetek X-alakban keresztezzék egymást, mellyel jó hatásfokú, erős rögzítést, ízületek esetén pedig szabad mozgást tudunk biztosítani. Kéz sérülés esetén a különböző területeknek megfelelő kötözési eljárások az alábbiak:

Zárt mechanikai sérülések

Rándulás: Az ízületre ható erő az ízületi szalagokat hirtelen és átmenetileg megnyújtja, melynek során a szalag bevérvése, valamint szalagszakadás is kialakulhat.

Tünetek:

- az ízület területe megduzzad
- mozgásai beszűkülnek
- az ízület fájdalmas
- mozgásra a fájdalom fokozódik
- kékes elszíneződés megjelenése (bevérvés)

Ficam: A közhiedelemmel ellentétben viszonylag ritka. Lényege, hogy külső erőbehatásra az ízületi vápából a csont fejecse kiugrik és a kóros pozícióban rögzül.

Tünetek:

- fájdalom
- az ízület „rugalmasan rögzített”, alig mozgatható
- környezete duzzadt, esetenként bevérvett
- a csont fejecse és az üres ízületi vápa kitapintható

Csonttörés: A csonttörés gyakori, sokszor igen veszélyes sérülés. A törések többsége zárt törés. Ha a törvégek átszúrják a bőrt, nyílt törésről beszélünk (ilyenkor a törés nyílt részét sterilen fedjük).

Tünetek:

- fájdalom
- duzzanat és kékesen bevérvett terület
- mozgathatlanság
- deformitás
- a csont recsegése
- a csontvégek (átszúrva a bőrt) megjelenése a felszínen

Általános teendők:

A zárt mechanikai sérüléseket egymástól csak nehezen lehet elkülöníteni, a helyszínen gyakran ez nem is lehetséges. Éppen ezért minden ilyen jellegű sérülést potenciálisan törésnek kell tekinteni és ennek alapján is kell segítséget nyújtani. (Főleg gerincsérülés gyanúja esetén legyünk nagyon óvatosak!).

Ellátás: Minden csont- és ízületi sérülést nyugalomba kell helyezni, és rögzíteni kell. A hatékony rögzítés egyben fájdalomcsillapítást is biztosít!

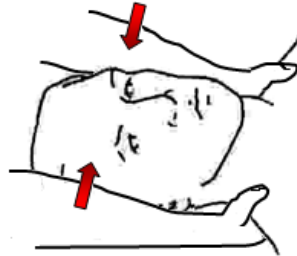
Rögzítő eljárások

Eszköz nélküli rögzítő eljárások:

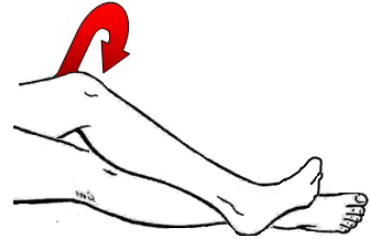
Az eszköz nélküli rögzítés alapelve az, hogy a beteg saját, ép testrészeit (vagy szükség esetén sajátunkat) használjuk fel a sérült testrész rögzítésére. Néhány példa:

A sérült végtagot az alsó ép végtagra fektetjük.

„In-line” (Bobath) módszer:
Nyaki gerinc sérülése során mindkét alkarunk segítségével rögzítjük a fejet.

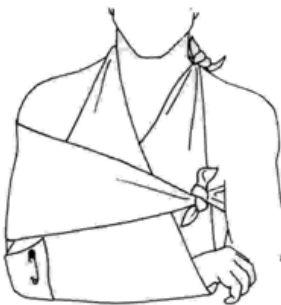

A sérült végtagot az ép alsó végtagra fektetjük.

Alkalmi rögzítő eszközök használata:

Az alkalmi rögzítő eszközök, és a velük kialakított módszerek sokfélék lehetnek, egyéniak, akár személyre szabottak is. Minden esetben ügyeljünk azonban arra, hogy beavatkozásunk ne okozzon még több fájdalmat a betegnek, valamint hogy az adott sérült testrészt megfelelően nyugalomba helyezzük, és mozgását/mozgatását megakadályozzuk. A rögzítés során törekedjünk az alábbiakra:

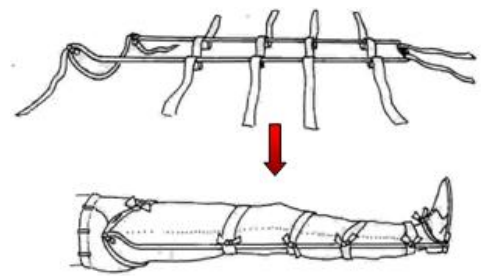
- a rögzítés mindig érjen túl a sérült részen
- a rögzítés a két szomszédos ízületen is érjen túl (a végtagon is)
- a rögzítést kemény alapú tárggyal végezzük
- úgy rögzítsünk, hogy a sérült végtag ne legyen mozgatható
- a sérült végtagot ne lógassuk, inkább polcoljuk föl
- alkalmazzunk hűtő borogatást

Felkar-/vállsérülés rögzítése három szögletű kendővel.

Nyaki gerinc sérülés rögzítése összehajtott újságpapírral és körkörös gézpólya menetekkel.

Alsó végtagi sérülés rögzítése alkalmi sínézéssel.

Speciális területek sérülései

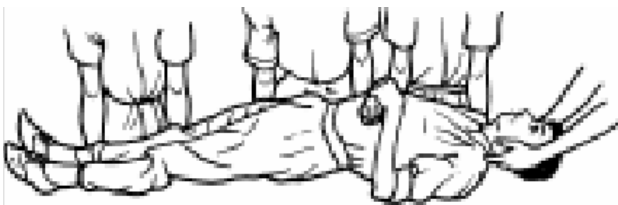
Gerincsérülés: A hátat, nyakat ért bármilyen sérülés (esés, ütés, stb.) esetén mindig gondolnunk kell a gerincsérülés lehetőségére. Ennek tünetei:

- háti (vagy nyaki) fájdalom
- a fájdalmas gerincterület alatt a végtagok nem mozognak
- a fájdalmas gerincterület alatt a test érzéketlen
- széklet és vizelet spontán ürítése is előfordulhat

Ellátása:

- a beteg mozgatása szigorúan tilos! (a beteget a feltalálási helyen és helyzetben hagyjuk)
- eszméletlen sérült esetén a száj kinyitásával biztosítsunk szabad légutakat
- a beteg szükségszerű mozgatását (pl. veszélyes környezetből) az ún. tálcáfogással végezzük (a tálcáfogást legalább négy ember végezze, melynek során két kezünket tenyérrel fölfelé becsúsztatjuk a beteg alá és a beteget felszólításra, egyszerre emeljük).

Mellkassérülés: A mellkas sérülései alatt a bordák törését és a mellkasi lágyrészek tompa és/vagy áthatoló sérülését értjük. A létfontosságú mellkasi szervek miatt a sérülések gyakran igen súlyosak és életveszélyesek lehetnek. Legfőbb tünetek:

- jól körülírt mellkasi fájdalom (belégzésre a fájdalom erősebb)
- az adott területen a légzőmozgások megváltozhatnak

Ellátása:

- a beteget fél-ülő helyzetbe helyezzük, fektetni tilos!
- A törött bordák magasságában a mellkast 5 cm-es ragtapasszal vagy gézpólyával néhányszor szorosan körbetekerjük (ezzel csökkentjük a törvégek kitérését).

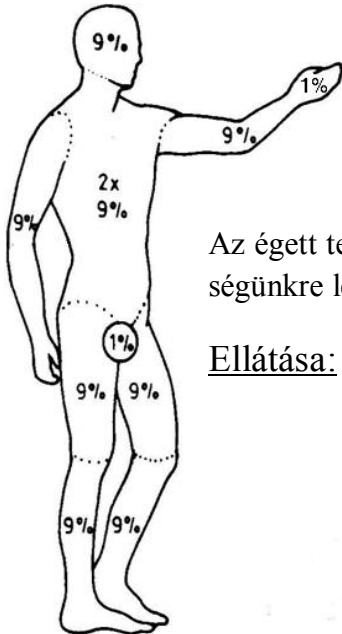
Hasi sérülés: Áthatoló és tompa hasi sérüléseket különböztetünk meg, melynek kapcsán az összes hasi szerv sérülhet. Rejtett sérülések révén jelentősége sosem elhanyagolható!

Ellátása: A beteget fektetjük térdben felhúzott lábakkal, melyeket megtámasztunk.

Speciális sérülések

Égés: Ha a testhőmérsékletnél jelentősen melegebb gőz, gáz, láng, stb. éri a testfelületet, akkor égés vagy forrázás következik be. Az égés lehet:

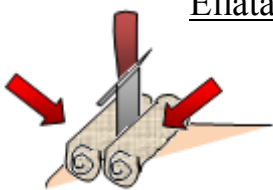
- *I. fokú:* csak bőrpír észlelhető
- *II. fokú:* a bőrön hólyagok keletkeznek
- *III. fokú:* a hólyagok nagyobbak, szürkés bőrrészek válnak le
- *IV. fokú:* teljes elszenesedés

Az égett testfelület mértékét mindig %-ban kifejezve adjuk meg. A becsléshez segítségünkre lehet az, hogy a testfelület 1%-a kb. a tenyér nagyságával azonos.

- Ellátása:**
- az égés felszínét tartsuk tisztán (az égett felületre olajat, tejet, hintőport, stb. tenni TILOS!)
  - folyó csapvízzel 10-20 percig hűtsük a megégett testrészt (akár 1%-nyi terület is megmenthető ezzel)
  - A kisebb felületet ért égést száraz, steril gézzel lazán fedjük és kössük be! (Nagyobb testfelület égési sérülését ne kötözzük!)

Szúrt sérülések: Szűrőeszköz okozta, ISMERETLEN MÉLYSÉGŰ (!), általában kis behatolási kapuval bíró sérülések. Igen veszélyes lehet, ugyanis a helyszínen nem tudhatjuk, a sebzés milyen mélységű, ért-e belső szervet. (A későbbi szakszerű sürgősségi ellátás megkönnyítése érdekében mindig jegyezzük meg, hogy a szűrő eszköz milyen hosszúságú és milyen mélyen hatolt a szövetekbe!).

- Ellátása:**
- A szűrő eszköz, ha még a testben van, ne távolítsuk el!
  - A szűrő eszközt rögzítsük a testhez és ne mozgassuk!
  - Ha már nincs a testben a szűrő eszköz, akkor a szúrt sérülést sterilen fedjük.

Lőfegyver okozta sérülések: Sajnos egyre gyakrabban előforduló sérülésfajta. A lövedék okozta sérülés legjobban a szúrt sebhez hasonlít, bemeneti nyílásról, löcsatornáról és ha a lövedék a testet elhagyta, kimeneti nyílásról beszélünk. A lövedékek becsapódáskor deformálódnak, „felgombásodnak” és durva szakított sérüléseket okoznak a teljes löcsatorna mentén. (Gyakran rejtett belső sérülésekkel, vérzésekkel jár!).

Ellátása: A be- és kimeneti nyílást fedjük le sterilen.

A TRAUMA görög eredetű szó, jelentése: olyan hatás, amelyet hirtelen ható külső okok a szervezet szöveteiben, szerveiben előidézhettek. A mindennapjainkban gyakran kerülhetünk olyan helyzetbe, szituációba, amikor saját magunk, vagy környezetünkben valaki sérülést szenved. Az ekkor keletkező különböző sérülések (vérzések, törések, stb.) eltérő súlyosságúak lehetnek, melyek akár a sérült életét is követelhetik. Ebből adódóan a sérülést követő minél hamarabbi elsősegélynyújtás életmentő lehet!

A sérüléseket, baleseteket követő kritikus percekben általában még nincs a helyszínen a szakmailag és eszközösen is kellően felszerelt sürgős segítség, éppen ezért a helyszínen lévők (gyalogosok, vásárlók, autósok, stb.) feladata lenne az azonnali segítségnyújtás. A laikus azonban gyakran éppen azért nem vállalja fel ezt a szerepet, mert attól fél, hogy nem tud segíteni, és hogy csak még nagyobb kárt tesz.

A **„Mit tegyünk, ha...” sorozat Sérülések** című füzeté ehhez kíván segítséget biztosítani. Célunk ezzel az, hogy felhívjuk a figyelmet a laikusok által nyújtható elsősegély fontosságára, és hogy bemutassuk a lehetséges helyszíni teendőket röviden és érthetően. Az összeállításban a laikusok megismerkedhetnek a sérülések típusaival és ellátásuk főbb pontjaival, a teendők sorrendjével, valamint a technikák bemutatásával. A füzetben szereplő sérülésekről csak a legfontosabbak kerültek leírásra, és inkább kapott hangsúlyosabb feladatot a gyakorlati elsősegély bemutatása röviden, tömören, ábrákkal illusztrálva. A füzet segítségével célunk tehát az, hogy segítsük és hatékonyabbá tegyük a laikus elsősegélynyújtást.

Elérhetőségek:

Csatári Péter, mentőápoló, orvostanhallgató

☎ (+36) 70/949-2215

✉ drcsati@gmail.com

Boros István, mentőápoló, orvostanhallgató

☎ (+36) 20/522-0053

✉ healinghands@freemail.hu

Merj segíteni!